

Szemle, ismertetés

Attila Péteri

Satzmodusmarkierung im europäischen Sprachvergleich. Interrogativsätze im Deutschen und im Ungarischen mit einem typologischen Ausblick auf andere europäische Sprachen.

Szegediner Schriften zur germanistischen Linguistik 4.
Frankfurt am Main: Peter Lang. 2015. 221 pp. ISBN 978-3-631-65927-4

Bár a kérdő mondatfajtról számos európai nyelvet, így a németet és a magyart illetően is születtek már leírások, Péteri Attila megközelítése több szempontból is újszerűnek nevezhető. Monográfiája legfontosabb újdonsága az, hogy a mondatfajták jellemzésének három lényegi aspektusát, a lexikogrammatikai, a szintaktikai és a supraszegmentális szintet egymással szerves összefüggésben tárgyalja.

Másodsorban igen komplex megközelítésmóddal él: bár vizsgálatában a fő hangsúly az areális hatásokon van, a nyelvtipológiai és a nyelvgenetikai szempont is megjelenik. Ezekhez kapcsolódóan mindvégig az összehasonlító szempont uralja a kötetet: a cél jól érzékelhetően nem az egyes jelenségek kimerítő bemutatása, hanem a meghatározónak tartott vonások és különbségek kiemelése.

Harmadrészt a kötet pragmatika és szemantika szoros összetartozását demonstrálja a vizsgált téma vonatkozásában: Péteri szerint ugyan heurisztikus okokból metodológiai el kell választani a kettőt egymástól, a valóságban nagyon is szorosan össze vannak kötve. A szerző olyannyira lényegesnek tekinti a pragmatikai szemszög bevonását a grammatikai jelenségek leírásába, hogy könyvét – mottó helyett – egy olyan, fiataloknak szóló plakát képével indítja, amelyen a német eldöntendő kérdő mondat szörendje atipikus (*Du schreibst?*), szemben a szokványos *Schreibst du?* 'Írsz?' formával. Az előbbi kérdés interpretációja Péteri szerint az lehetne, hogy 'Írsz annyira igényesen, hogy beküldhetnéd a szövegedet.' Mivel, mint az előbbi eset is mutatja, az illokúciós cél felülírhatja a mondatfajta azonosító eszközök használatát, és sajátos jelentést hozhat létre, a pragmatika maga is egy külön vizsgálati szempontként jelenhet meg az elemzés során. Péteri tehát amellett érvel, hogy a mondatfajta értelmezésébe a pragmatikát nemcsak érdemes, de be is kell emelni. Azért is szükség van erre, mert így lehetséges, hogy a kutatás során „ne csak izolált nyelvi jelenségekre koncentráljunk, hanem a nyelvet a maga komplexitásában kezeljük, felismerve a nyelvi rendszer és a nyelvhasználat belső összefüggéseit” (13).

A könyv négy, szinte tökéletesen egyforma hosszúságú részből áll: az első nagyobb fejezet a téma elméleti hátterét ismerteti, a második rész az áttekintő vizsgálatba bevont hét európai nyelv kérdő mondatait vizsgálja „eurotipológiai” nézőpontból. A harmadik nagy fejezet a német, a negyedik pedig a magyar nyelvbeli eldöntendő és kiegészítendő kérdéseket vizsgálja behatóan. A második, illetve a két utolsó, egy-egy nyelvet kifejtő fejezet sorrendjét az indokolja, hogy az eurotipológiai keresztmetszet kíván háttérrel nyújtani a magyar-német összehasonlítás számára.

Az elméleti rész elsőként a mondatfajta lehetséges meghatározásaival foglalkozik; Péteri szerint e fogalom a propozíciós tartalom különböző konceptualizálási típusait jelenti (17), ezen belül a kérdő mondat két vagy több valós propozíció lehetőségét hagyja nyitva (24).

Bár a kérdő mondatokat egyes nyelvtanok kettőnél is több fajtába sorolják, Péteri a két fő kategóriánál: a kiegészítendő, illetve az eldöntendő kérdéseknél marad, tehát az echókérdéseket vagy az utókérdéseket nem kezeli különálló típusként. Ugyanakkor felhívja a figyelmet az utókérdések fontosságára, az eldöntendő kérdések lényegi lexikogrammatikai eszközei közé véve fel őket (l. lentebb is).

A következő három elméleti alfejezet a kérdő mondatok lexikogrammatikai, szintaktikai és szupraszegmentális ismertetőjegyeivel foglalkozik.

A lexikogrammatikai jegyek között jelenik meg a kérdő partikula és a modális partikula kettőse. Az előbbi az eldöntendő kérdőmondat-fajta jelölő, és pragmatikai funkciót nem hordoz, míg az utóbbi igen, és másodlagosan azonosíthatja is ezt a mondatfajta, mert disztribúciója csak bizonyos mondatfajtákra korlátozódik. Péteri hangsúlyozza, hogy pusztán szemantikai alapon a két kategóriát nem lehet elhatárolni egymástól, mivel lehetnek átfedő funkcióik (pl. a latinban), de szintaktikai szempontból is vannak átmeneti változataik bizonyos vizsgált európai nyelvekben. Sőt, egymásba is fejlődhetnek: a szerző többször is megemlíti, hogy a német *denn* modális partikulából éppen mondatfajta-jelölő kérdő partikulává válik a kiegészítendő kérdésekben.

Péteri az opcionális és a klitizálódási képesség szempontjait is figyelembe veszi a minősítéseknél, ebből kiindulva a magyarban az eldöntendő kérdő mondatokban megjelenő *-e* vagy az elsősorban ezekben előforduló *ugye* státusa is valószínűsíthető: mindkettő kérdő partikula.

A partikulákon kívül az utókérdések (question tags) és a kérdőszók és kérdő frázisok szolgálhatnak további lexikogrammatikai jelölésmódokként. Az utókérdések igen sokfélék lehetnek, spektrumuk a mondatértékű kifejezésektől (*nicht wahr? stimmt?*) a csaknem partikulává vált egységekig (*ge?* terjed).

A szintaktikai tényezők között alapvetően a szórendi jellemzők, azon belül a mondat információs struktúrájának, a fókuszálásnak és a mondatkezdő ige pozíciónak a témája szerepel. Ezek képezik a vizsgálati szempontokat a német és a magyar kérdőmondat-típusok korpuszalapú elemzésében is. Péteri szerint egyes nyelvekben, így a németben is a kijelentő és a kérdő mondatok jelölésében a szintaktikai szintnek, azon belül is a szórendnek van elsőbbsége, és az egyes szórendi variációk oppozícióban állnak egymással.

A szupraszegmentális jellemzők kérdő mondatbeli jelentőségéről szóló fejezet alapját Péteri 2004 és 2006 között végzett, a *hm* diskurzuspartikulára vonatkozó elemzése képezik. Német és magyar anyanyelvű adatközlők feladata dialógusok, bennük a vonatkozó partikulát tartalmazó kijelentő és kérdő mondatok felolvasása volt. A vizsgálat fő eredménye szerint a hümmögésnek tisztán pragmatikai funkciói vannak, grammatikaiak nincsenek.

A szerző szerint az intonációt kell vizsgálni a teljes prozódiai struktúrából, mivel, mint majd látni fogjuk a magyar esetében is, lényegi, konvencionizálódott eleme (lehet) a mondatfajta egyes (al)típusainak. A sajátos intonációs formák már pragmatikai színezésre valók, különösen a kiegészítendő kérdések esetében, mivel azok lexikogrammatikailag egyébként is jelöltek. A kevésbé vagy lexikogrammatikailag

nem jelölt eldöntendő kérdések viszont kisebb pragmatikai variabilitást mutatnak intonációjukban.

A második nagy részben a WALS (Haspelmath et al. 2005) alapján kapunk áttekintést a világ nyelveinek kérdő mondatstruktúráiról. Igen érdekes kép rajzolódik ki: a vizsgált 777 nyelv eldöntendő kérdéseire leginkább (60%-ban) jellemző kérdő-partikula-használatot épp a legkutatottabb európai nyelvek nem mutatják fel, az utóbbiakban ugyanis sokkal meghatározóbbak a szintaktikai és prozódiai eszközök. Péteri szerint úgy tűnik, mintha nyelvi határ húzódná Kelet- és Nyugat-Európa között olyan értelemben, hogy a keleti részen inkább, de legalább opcionálisan a kérdő partikula használatos az eldöntendő kérdésekben (kivételek ugyanakkor vannak: a román a keleti, a kelta és a portugál a nyugati részen).

A vizsgálatba bevont, tipológiai keresztmetszetet nyújtó európai nyelvek (német, magyar, latin, angol, olasz, orosz, albán, finn, török) változatos szempontok mentén kerültek kiválasztásra, de elsődlegesen azért, hogy mind a rokonsági (germán: angol, német, ill. uráli nyelvek: finn, magyar), mind az areális (kulturális-területi kapcsolatok, pl. a német és a magyar esetében), mind pedig a nyelvtipológiai szempontok (agglutináló magyar, török) önállóan, de összekapcsolódva is megjelenjenek, illetve a nyelvspecifikusnak tűnő sajátosságok is terítékre kerüljenek (az albán mint az egyedüli olyan európai nyelv, amely mondatkezdő kérdő partikulát használ, ill. a török, amely az eldöntendő kérdést morfológiai eszközzel, a finit igébe integrált szuffixummal fejezi ki).

A kérdő mondatok jellemzőinek eurotipológiai áttekintését 7 nyelv esetében (latin, angol, olasz, orosz, albán, finn, török) végezte el a szerző (a németről és a magyarról későbbi, önálló fejezetek szólnak, így kapunk összesen kilenc európai nyelvről képet). A nyugati részen beszélt nyelvek alapvetően lexikogrammatikailag jelölik az eldöntendő kérdéseket, de a használt kérdő partikulák sokszor opcionálisak, a lexikálisan jelöletlenek pedig neutrális kérdések. A jelöletlen altípus Péteri szerint így azonos vagy hasonló szintaktikai szabályszerűségeknek van alávetve, mint a kérdő mondatok. A finn kivételével a vizsgált nyelvek mindegyikére az eső intonáció jellemző, amely, ha egyedüli eldöntendőkérdés-jegy, kötelező is. Ez az eredmény annak fényében különösen érdekes, hogy, mint majd látni fogjuk, a magyar is erőteljesen kilóg ebből a sorból.

A kiegészítendő kérdéseket elsősorban mondatkezdő pozíciójú kérdő frázis (kérdőszó) jelöli, kivéve a török nyelvben, ahol az a mondat közepén, közvetlenül az ige előtt helyezkedik el. Bizonyos információszerkezeti okok, például a topikalizáció miatt a kérdőszó szokott helyéről máshová is kerülhet a mondatban. A vizsgált európai nyelvekben az egyes pragmatikai jelentésárnyalatokat különböző intonációs formákkal lehet visszaadni.

A német nyelvbeli kérdő mondatokat vizsgáló harmadik rész elhelyezését az indokolhatta, hogy Péteri szerint a német és magyar esetében megfigyelhető nyelvi konvergencia egyirányú volt: a német gyakorolt hatást a magyarra. A két nyelven végzett korpuszelemzések összevetését majd a negyedik, a magyar nyelv kérdő mondatait tárgyaló részben olvashatjuk (részletesen I. lentebb).

Az elemzésre összeállított német, illetve magyar korpusz megközelítőleg azonos méretű, kb. 4–4,5 millió szövegszónyi hosszúságú, és egyazon műfajokat foglalja magában: parlamenti ülések anyagát, egyetemi hallgatók felolvasta dialógusrészleteket, valamint 20. századi drámaszövegeket.

Péteri szerint a tárgyalt összesen 9 nyelv közül a németben a legerősebb az ige szórendjének szerepe a mondatfajta-jelölésben (a mondatelső vagy a -második pozíciót foglalhatja el), a modális partikulák másodlagos mondatfajta-jelölők. Ha az eldöntendő kérdésekben az ige nem kezdő helyzetű, átmeneti kérdéstípusról van szó (echó-, illetve asszertív kérdésről). Kivételt a laza köznyelvi használat képez, melyben – mint a szerző több helyen is írja – a szigorú igei pozíció már oldódott.

A korábban említett utókérdéseket (*stimmt's? verstanden? kapiert? ja?*) a németben az angolhoz képest erősebben lexikalizálódtának tartja, sokszor partikulaszerűnek, amelyek éppen a lexikogrammatikai jeggyé válás felé haladnak, és a többi jelölési móddal (bizonyos ige pozíciók, modális partikulák) kombinálódhatnak.

A modális partikulák (*doch, wohl, ja, eben*) elsősorban az átmeneti eldöntendő-kérdés-típusokban jelennek meg (a vizsgált korpusz ilyen típusú kérdő mondatnak 10%-ában), funkciójuk, hogy a közlést pragmatikailag színezik, erősítik. E partikulák egyértelműen, 2–2,5-szer gyakoribbak a kiegészítendő kérdésekben, különösen a parlamenti politikai vitákban.

Az intonáció a német kérdő mondatok esetében ugyancsak másodlagos mondatfajta-jelölő jegy, akárcsak a lexikogrammatikai eszközök, míg a szintaktikai (szórendi) megkötések a legdominánsabbak (az ige, ill. a kérdő frázis rögzített pozíciója). Magyaroztatást Péteri elsősorban a német szintaxis sajátosságaiban és a szintaktikai struktúrák erős grammatikalizáltságában látja.

A negyedik rész a magyar korpuszon végzett elemzések eredményeit mutatja be. A szerző lényeges különbségnek tartja a némethez képest azt, hogy a magyar mondatfajtarendszer alapvetően lexikogrammatikailag meghatározott, és azon belül is a partikulák szerepe jelentős. Ezek száma nyelvünkben igen nagy, de szintaktikailag kevésbé egységes osztályt alkotnak, mint a németben.

Az eldöntendő kérdésekben opcionálisan kérdő partikulák (*-e, ugye*) jelenthetnek meg, a modális partikulák közül pedig némelyik csak a kérdő mondatokban tűnhet fel (*vajon*), más képviselőik (*hát, ugye*) viszont több mondatfajtaiban is. Péteri, amennyire lehet, törekszik állást foglalni a vizsgált partikulák státusát illetően, az elméleti alapvetés ez: amelyik egységet egyértelműen kötni lehet a kérdő mondatfajta-hoz, az kérdő partikula, és ezek nem kombinálódhatnak egymással. Az *-e* mindenképpen ilyen, sajátos kérdőmondat-altípust hoz létre, eltérő intonációval. Beágyazott mondatokban kötelező kitenni (pl. *Azt kérdezte, hogy eljön-e.*) Ugyanakkor pragmatikai árnyaló szerepe is lehet, e funkciójában elsősorban a beszélő és a hallgató közös tudására utal. A korpuszban különösen a parlamenti vitákban jelent meg, olyan kérdésekben, amelyekre azonnal, helyben nem volt mód válaszolni, tehát nem információkérést, hanem a kérdés retorikusságát (tkp. érvet) jelöli. Kombinálódhat is más modális partikulákkal (*hát, vajon*), bár az előbbivel való társulására – feltételezhetően annak egyébként is ritka volta miatt – nem volt példa az elemzett anyagban.

Az *ugye* utókérdésből keletkezett kérdő partikula, amely más mondatfajtaiban is megjelenhet (a kijelentő mondatban konszenzusteremtő modális partikula, nem jelöli mondatfajta-jelölését). Azt fejezi ki, hogy a beszélő pozitív választ vár a kérdésére, és sürgeti is a válaszadást. A parlamenti beszédekben gyakori *vajon* általában ugyan-csak pozitív válasz elvárását sugallja, de azt is kifejezheti, hogy a beszélő maga gondol utána a válasznak, illetve hagyja a beszédpartnert gondolkodni a válaszon, amire egyébként ismeri a feleletet.

A beszélt és drámai szövegekben gyakori *hát* modális partikula nincs mondatfajtához kötve. Kérdésekben Péteri szerint azt jelzi, hogy a megnyilatkozás a szituáció következményeként értendő, és a beszélő tényleges választ vár a kérdésére a partnertől (szemben a *vajon*-nal, ami épp hogy nem). Hozzátennék, hogy más mondatfajtákban, elsősorban a kijelentő mondatokban a *hát* funkcionális spektruma ennél sokkal bővebb, de intonációtól függően a kérdésekben is lehet egyéb szerepe. Ezekről jobb lett volna részletesebben is olvasni.

A kötet nem tárgyalja a *hát* modális partikula vagy diskurzusjelölői státusának kérdését. E kategóriákat illetően a szakirodalomban két markánsan eltérő álláspont regisztrálható: az első szerint a modális partikulák a diskurzusjelölők egy alosztályát képezik (pl. mert a diskurzusjelölők számos nyelvi osztályból érkehetnek, nemcsak egyszavasok lehetnek), a második szerint pedig a kettő teljesen más funkciójú, mivel a nyelvi struktúra más szintjein működnek; Degandék szemléletes megfogalmazásában: nem egy érme két oldalát alkotják, hanem más-más valutákhoz tartozó érmék (Degand–Cornillie–Pietrandrea 2013). A *hát* azonban bizonyíthatóan rendkívül kiterjedt szerepkörrel bír, funkciói pedig az összes diskurzusszintet érintik (Dér 2015). Ilyen módon véleményünk szerint nem értelmezhető pusztán modális partikulaként, bármelyik fenti állásponton legyünk is, még akkor sem, ha a modális partikulákat egyébként sokféle pragmatikai szerepkör betöltésére képes elemeknek tartjuk. A *hát* kapcsán tehát mindenképpen szükséges lett volna ezzel a témával foglalkozni, akárcsak ha röviden is.

A szerző korábban említett besorolási szándéka ellenére sem mindig világos egyes magyar partikulák (pl. az *ugye*) és ritkább kérdőmondat-variációk esetében, hogy átmeneti esetnek minősülnek-e vagy sem, és ha igen, az pontosan mit jelent.

Ami az utókérdéseket illeti, azok a magyarban is jelölhetik az eldöntendő kérdő mondatfajtát (*jó? nem? igaz?*), ezt mutatja az is, hogy kérdő partikulákkal nem kombinálhatók. A korpuszelemzések alapján ugyanakkor kisebb arányban használatosak a magyarban, mint a németben, mivel az utóbbi nyelvben az utókérdések ennek a kérdőmondat-fajtának az egyetlen lexikogrammatikai jelölői.

Péteri izgalmas érvelésben rávilágít arra, hogy a sajátos magyar emelkedő-eső intonáció az eldöntendő kérdések esetében valójában az emelkedő változat egy típusának tekinthető, és nem az esőének (erre utal egy másik témába vágó kötet egyik szerzőjeként is, l. Beczner et al. 2013: 64). Bár a finnben is megfigyelhető az emelkedő ejtéváltozat, a szerző szerint a két nyelv megoldása nem hasonlít egymásra, mert a finnben emellett kötelező kitenni a kérdő partikulát is, míg a magyarban nem. Nyelvünkben tehát az intonáció a partikulahasználattal korrelál, ha nincs kint kérdő partikula, a sajátos kérdő intonáció az egyetlen jegye a mondatfajtának. A magyarban ez a sajátos intonáció egyértelműen jelöli az eldöntendő kérdő mondatot, mivel a hangsúly egy egyébként hangsúlytalan szótagra esik.

A magyar kiegészítendő kérdések kapcsán a szerző több helyütt is utal rá, hogy a magyarban formailag jól elkülöníthető kérdő névmások vannak, míg a németben ezek homonimek a vonatkozó névmásokkal, tehát rendszerint más jegyekre is szükség van a kérdő mondat azonosításához.

A modális partikulák közül a *vajon*, a *hát*, az *is* és az *egyáltalán* tűnik fel a leginkább ebben a kérdésfajtában, a kérdő frázishoz kapcsolódva. Péteri a *Honnan tudjam?* kérdés különböző változatainak szemlélteti, hogy milyen szerepük lehet: a *Vajon honnan tudjam?* esetében a beszélő annak gondol utána, hogy egyáltalán

lehetséges-e a válaszadás a kérdésre; a *Hát honnan tudjam?* kérdezője világos, egyértelmű választ vár feleletül, a *Honnan is tudjam?* esetében az *is* azt sugallja, hogy a beszélőnek magának kellene tudnia a választ, de a hallgató emlékeztetheti rá. Végezetül az *Egyáltalán honnan tudjam?* kérdés esetében a beszélő szerint a várt válasz lényegi az adott helyzetben.

Ehhez hozzátennénk, hogy mindig a konkrét intonációtól függ, hogy a megjelenő partikulák pontosan milyen jelentéseket közvetítenek, és más pragmatikai jelentések is elgondolhatók, különösen a *hát*-ot és a *vajon*-t tartalmazó mondatok esetében. A *hát* kérdések elején állva más szerepet is hordozhat, például ellentétet vezethet fel (ekkor a *de hát* társulással váltakozhat), de kifejezhet tétovázást, erősítheti a támadó jelleget, ahogyan Schirm Anitának a sárospataki hitvita kérdéseire vonatkozó elemzése (Schirm 2011) erre rámutattak.

Az *Egyáltalán honnan tudjam?* a *Honnan tudjam?* változathoz képest sokszor azt a beszélői vélekedést implikálja, hogy 'nekem ezt egyáltalán nem kellene tudnom; én ezt egyáltalán nem tudhatom', éppen emiatt korrelál sokszor a *kell* elemmel a megjelenése: *Egyáltalán honnan kell/ene tudnom?*

A modális és kérdő partikulák esetében célszerű lett volna Schirm Anita és Gyuris Beáta idevágó kutatásainak beemelése, mindketten foglalkoztak a kérdő mondatok témájával, a *hát* és *vajon* partikulával (Schirm 2009; 2010; 2011; 2013; Gyuris 2008; 2011; Gärtner–Gyuris 2012), az előbbi szerző az *-e* elemmel kapcsolatban is végzett beható elemzéseket (Schirm 2011).

Péterinek a kiegészítendő kérdésekre vonatkozó vizsgálata egyértelműen hiánypótló. Intonációs elemzése szerint ezekben a mondatokban a mondathangsúly is a kérdő frázisra esik, és ún. HIP (high initial pitch) intonáció jellemzi, amelynek három különböző megvalósulási típusát írta le. A szerző meglátása szerint e kérdőfajta intonációját mindig szorosan a szintaktikai struktúrával együtt érdemes vizsgálni.

A szórend kérdő mondatokbeli alakulásával kapcsolatban lényeges, hogy az grammatikailag nincs ehhez a mondatfajtaához kötve, így az információs struktúra motiválta szórendi típusok léteznek a normatív és kevésbé normatív helyzetekben egyaránt.

A monográfia vitathatatlanul egyik legizgalmasabb és legfontosabb kérdésfelvetése az, hogy a német mennyire hathatott a magyarra, és ezt mennyiben és hogyan tükrözik a kérdő mondatok. Péteri szerint a konvergencia egy absztraktabb szinten mutatható ki, hiszen első ránézésre a két nyelv igen eltérőnek látszik: a németben a szórendi megkötések, a magyarban a lexikogrammatikai és intonációs jegyek dominálnak a vizsgált mondatfajtaiként. Feltevése szerint azonban a magyarban a verbális komplexum grammatikai megerősítése, a kijelentő mondatokéhoz képest eltérő szórend használata a németből jövő areális hatás kell legyen. További hasonlóság a két nyelv esetében a kérdő frázis modális partikulákkal való összekapcsolódása, illetve emfatikus elemekkel való kombinálhatósága, valamint az egytagú rövid kérdő mondatok megléte.

Az összegző rész alapján elmondható, hogy a vizsgált összesen 9 nyelvben az eldöntendő kérdések esetében a lexikogrammatikai jegyek igen sokfélék lehetnek (kötelezők, ill. opcionálisak; egyedül is jelölhetik a kérdő mondatot, mint a magyarban teszik, míg más nyelvekben a kérdő intonációval együtt jelölik, pl. a törökben és az oroszban). A szórendet a fókuszálás világosan befolyásolja. Hasonlóan az eldöntendő kérdésekhez, a kiegészítendő kérdések is lexikogrammatikailag egyértelműen jelölhetők.

Péteri Attila könyve eddig említett pozitívumain kívül számos más erénnyel is bír: figyelemre méltók a történeti kitekintések, így például az ófelhímet kérdő partikulák kihalásáról szóló rész. Az egyes kifejezőeszközök műfaji alkorpuszonként történő elemzése nagyban gazdagítja nemcsak a mondatfajtákról, de a partikulákról és az egyes műfajokról szóló ismereteinket is. A szerző minden nagyobb részt követően pontokba szedve összegezte az eredményeket, és ezek az összefoglalások mindig többet mondanak a korábban leírtakhoz képest. Csak csatlakozni tudunk a szerző abbéli reményéhez, hogy hasznos és alapos elemzési módszerét a kutatók más mondatfajták vizsgálatában is alkalmazzák.

Dér Csilla Ilona

KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Hivatkozások

- Beczner, Barbara – Gizella Nagy – Cristina Onesti – Attila Péteri 2013. *Interrogativsätze kontrastiv-typologisch. Ein deutsch-ungarischer Vergleich mit sprachtypologischem Hintergrund*. (Arbeitspapiere und Materialien zur deutschen Sprache 32) Mannheim: Institut für Deutsche Sprache. <https://ids-pub.bsz-bw.de/frontdoor/index/index/docId/1729>.
- Degand, Liesbeth – Bert Cornillie – Paola Pietrandrea 2013. Modal particles and discourse markers: Two sides of the same coin? In Liesbeth Degand – Bert Cornillie – Paola Pietrandrea (szerk.) *Discourse Markers and Modal Particles. Categorization and description*. (Pragmatics & Beyond New Series 234) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 1–18.
- Dér Csilla Ilona 2015. *Diskurzusjelölők a spontán beszélt nyelvben*. Kézirat. Budapest.
- Gärtner, Hans-Martin – Beáta Gyuris 2012. Pragmatic markers in Hungarian: Some introductory remarks. *Acta Linguistica Hungarica* 59/4:387–426.
- Gyuris Beáta 2008. A diskurzus-partikulák formális vizsgálata felé. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 639–682.
- Gyuris Beáta 2011. A diskurzuspartikulák elemzésének újabb módszerei. Esettanulmány a hát-ról a magyarban és egy magyarországi német dialektusban. Előadás. Piliscsabai Nyelvész Kör, PPKE. Piliscsaba.
- Haspelmith, Martin – Matthew S. Dryer – David Gil – Bernard Comrie (szerk.) 2005. *The World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press.
- Schirm Anita 2009. Diskurzusjelölők a parlamenti beszédekben. In Kukorelli Anna (szerk.) *Hatékony nyelvi, idegen nyelvi és szakmai kommunikáció interkulturális környezetben*. Dunaújváros: Dunaújvárosi Főiskola. 168–175.
- Schirm Anita 2010. A parlamenti beszédek a diskurzuselemzés szemszögéből – esettanulmány a vajon diskurzusjelölőről. In Gecső Tamás – Sárdi Csilla (szerk.) *Új módszerek az alkalmazott nyelvészeti kutatásban*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 114) Székesfehérvár, Budapest: Kodolányi János Főiskola, Tinta Könyvkiadó. 250–255.

- Schirm Anita 2011. *A diskurzusjelölők funkciói: a hát, az -e és a vajon elemek története és jelenkori szinkrón státusa alapján*. Doktori értekezés. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. <http://goo.gl/BXvGVU>.
- Schirm Anita 2013. Fókusz(csoport)ban a diskurzusjelölők. In Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.) *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában*. Budapest: Gondolat Kiadó. 324–336.